

УДК 338.439.02
© 2015

С.М. ХАЛАТУР,
кандидат економічних наук

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет,
Україна
E-mail: halatur@i.ua

МЕХАНІЗМ АДАПТАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Розглядаються місце і значення агропромислового комплексу та його адаптація в економіці України як у контексті зовнішньої торгівлі, так і в сенсі забезпечення харчових потреб свого населення, особливо на тлі продовольчої проблеми. Обговорюється низка проблем, що стримують розвиток вітчизняного АПК та знижують його конкурентоспроможність на світовому ринку. Саме тому виникає потреба в розробці науково обґрунтованого механізму адаптації цього національного сектору в умовах глобальної продовольчої проблеми.

Ключові слова: продовольчий фонд, механізм адаптації, агропромисловий комплекс, SWOT-аналіз, продовольча безпека, СОТ.

Україна, як один з основних аграрних регіонів світу, має великий потенціал для забезпечення продовольством інших країн, що відповідно сприятиме підвищенню економічного розвитку та є рушійною силою для створення механізму адаптації агропромислового комплексу в умовах глобальної продовольчої проблеми.

Метою нашого дослідження було вивчення існуючого становища АПК в Україні та механізму адаптації агропромислового комплексу в умовах глобальної продовольчої проблеми з використанням SWOT-аналізу. Для побудови механізму адаптації агропромислового комплексу України в умовах глобальної продовольчої проблеми проведемо SWOT-аналіз існуючого становища АПК. Дану проблему вивчали такі вітчизняні вчені як: І.І. Костусенко, А.Б. Борисов, О. М. Яценко., І.І. Паламарчук, С.В. Вороновська [1–6].

Внутрішніми перевагами вітчизняного АПК є унікальні природні можливості для сільськогосподарського виробництва і створення масштабного продовольчого фонду, а саме: вигідне географічне положення, родючі ґрунти, сприятливий клімат.

Сучасний стан аграрного сектору Укра-

їни є дзеркалом тих економічних відносин, які склалися в ньому в трансформаційний період. Очевидним є те, що Україна не скористалася абсолютними перевагами у виробництві сільськогосподарської продукції і не реалізує свої можливості на світових ринках. Нарощування продовольчих ресурсів в країні потребує перетворення сільськогосподарства в інтенсивну і продуктивну галузь. Але насамперед потрібно здійснити аналіз власних помилок та існуючих проблем. [1, с. 221]. Серед основних проблем, що торкнулися аграрного сектору економіки, можна виділити декілька.

Перша – техніко-технологічна база дуже застаріла і працює ще з радянських часів. Вітчизняна машинобудівна промисловість налічує приблизно півтори сотні розрізних підприємств, вона не модернізована, відповідно оснащена технічно застарілим обладнанням, технологічно відстала. Зношеність устаткування сягає 70–80 %, а його середній вік – 30–35 років [2].

Другою причиною є процес “старіння” сільськогосподарських кадрів. Молоде покоління все частіше мігрує у великі міста, де є всі умови для навчання та роботи, від-

починку, через що частина кваліфікованих інженерно-технічних, конструкторських та робітничих кадрів втрачається.

Проблему становить і те, що значна частина сільськогосподарських продуктів не знаходить збуту через пасивність споживчої кооперації, у крайньому повільного становлення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і кредитних спілок у сільській місцевості. Глибоко болючим залишається питання виснаження сільськогосподарських угідь, надвисокий відсоток розораності земель. Втрачають свою родючість чорноземи через недотримання правил їх використання. Ґрунт своєчасно не підживлюється добривами та іншими корисними елементами. Кількість гумусу щорічно зменшується. Через це врожайність основних сільськогосподарських культур набагато нижча, ніж, наприклад, у країнах ЄС. Так, в Україні врожайність цукрового буряку становить 411 ц/га, а в ЄС – 711, картоплі відповідно – 161 та 315, зернових – 31 та 56,5 [3, 178]. З огляду на те, що країна має одні з найбільш родючих земель у світі, такі показники є надзвичайно низькими і потребують підвищення за рахунок інноваційних технологій.

На нашу думку, потенційними можливостями для АПК України є постійне зростання населення у світі, що породжує стабільний

попит на продукти харчування. Підвищення темпів урбанізації веде до скорочення частки світового населення, здатного самостійно забезпечувати себе продуктами харчування, а також сприятиме розширенню споживчого ринку. Продовольчі кризи, проблема голоду та недоїдання так само потребують підвищення виробництва продуктів харчування.

Поряд з потенційними можливостями адаптації АПК України в умовах глобальної продовольчої проблеми існують і зовнішні загрози з боку розвинених держав, які надають значну підтримку своїм виробникам сільськогосподарської продукції, що робить їх продукти більш конкурентоспроможними. Обмеження з боку СОТ можуть також перешкоджати АПК України щодо повноцінного входу на світовий ринок аграрної продукції.

Вивчаючи дані, отримані в процесі SWOT-аналізу агропромислового комплексу України, можна зробити висновок, що внутрішні недоліки надто багато, і вони значною мірою гальмують використання існуючих переваг, негативно впливаючи на конкурентоспроможність усього АПК (таблиця). Але, підкреслимо, що наш стратегічний агрокомплекс все ж таки має досить широкі потенційні можливості, використання яких за успішної реалізації механізму адаптації до зовнішніх умов завершиться позитивним результатом.

SWOT-аналіз агропромислового комплексу України

Родючі ґрунти. Сприятливий клімат. Вигідне географічне розташування. Значні сільськогосподарські угіддя. Широкі експортні можливості.	Внутрішня політична нестабільність. Низький інвестиційний рейтинг України. Застаріла матеріально-технічна база сільськогосподарства. Нестача кваліфікованих робітників. Низька врожайність. Виснаження ґрунтів. Недостатня державна підтримка.
Потенційні зовнішні можливості	Потенційні зовнішні загрози
Збільшення населення планети. Урбанізація населення планети. Збільшення попиту на продукти харчування. Дедалі частіші світові продовольчі кризи та природні лиха. Входження на нові ринки.	Конкуренція з боку розвинених держав, які надають значну внутрішню підтримку власним сільгоспвиробникам. Обмеження з боку СОТ.
Потенційні внутрішні переваги	Потенційні внутрішні недоліки

У загальному розумінні адаптація – це процес пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища. В економічній науці під адаптацією визнають пристосування економічної системи та її окремих суб'єктів до умов зовнішнього середовища, виробництва, праці, обміну, життя. З економічної точки зору адаптація обумовлюється, об'єктивно характеризує той процес, який повинен відбуватися з вітчизняним агропромисловим комплексом в умовах глобалізації та щорічно зростаючого попиту на продовольство.

Під механізмом адаптації агропромисло-

вого комплексу України ми розуміємо процес структурних змін у функціонуванні як приватних, так і державних підприємств, які виробляють сільськогосподарську продукцію; підприємств, що забезпечують аграрний сектор засобами виробництва, харчової промисловості та підтримуючої інфраструктури одночасно з удосконаленням законодавчої бази, підвищенням рівня державного регулювання та планування розвитку продовольчої сфери країни задля пристосування до сучасних умов ескалації глобальної продовольчої проблеми.

Висновки

Усі глобальні проблеми мають тісний взаємозв'язок та взаємозалежність. Глобалізаційні процеси можуть стати запорукою вирішення проблем світового масштабу, тому що подолання негативних явищ такого роду неможливе без зусиль усієї світової спільноти. В основі кожної глобальної проблеми лежить економічна основа. Досягнення пріоритетів економічного розвитку світового господарства зможе забезпечити вирішення основних світових проблем людства.

Сьогодні не існує єдиної думки щодо визначення причин виникнення глобальної продовольчої проблеми. Підвалини її лежать у

багатопричинності та мають економічне підґрунтя. У значній мірі глобальна продовольча проблема є проявом кризового стану сучасних світогосподарських відносин через диспропорційний розвиток сфери виробництва та розподілу продовольчих ресурсів.

Продовольчу кризу можна визначити як період різкого зростання цін на основні види продовольства, що може проявлятися і на регіональному, і глобальному рівнях, погіршувати продовольчу безпеку в першу чергу малозабезпеченого населення. Кризи, які виникають регіонально, через велику взаємозалежність країн світу можуть поширюватися глобально.

Бібліографія

1. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Книжный мир, 2003. – 895 с.

2. Костусенко И.И. Особенности подходов к формированию продовольственных ресурсов регионов / И.И. Костусенко // Аграрный вестник Урала. – № 12(54). – 2008. – С. 4–7.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Паламарчук И. Сельское хозяйство Украины: актуальные проблемы и перспективы / И. Паламарчук. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://novostiua.net/stati/27773-selskoe-hozyaystvo-ukrainy-aktualnye-problemy-i-perspektivy.html>.

5. Яценко О.М. Інноваційно-інформаційна платформа розвитку бджільництва в умовах глобалізації / О.М. Яценко // Економічний форум. 4/2012. – С. 65–74.

6. Вороновская Е.В. Глобализация сельскохозяйственной деятельности // Е.В. Вороновская // Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpdau/2012_2_4/18-4-12.pdf

Рецензент – доктор економічних наук, професор Н.П. Мешко